

www.turkishstudies.net/social

Turkish Studies - Social Sciences

eISSN: 2667-5617

Research Article / Araştırma Makalesi

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY
Sponsored by IBU

Şehirsel Yaşanabilirlik Kavramının Literatürdeki Yerinin Değerlendirilmesi

Evaluation Of The Place Of Urban Livability Concept In The Literature

Sema Çetinkaya* - Alpaslan Aliağaoğlu**

Abstract: Rapid growth of cities leads to social and environmental problems. Transportation problems, security problem, recreation area deficiencies, pollution are some of these. These problems reduce the quality of life and environment in cities. In other words, it reduces urban livability. In the urban livability literature surveys on the subject, it is seen that, rather than the definition of urban livability, the criteria for determining the urban livability in any city settlement were carried out. In the literature, the concepts of livability, quality of life and sustainability, which are more related to the concept of urban livability, are mentioned. From a chronological perspective, the concept of quality of life first appeared in BC. It was used by Aristotle who lived between 384-322. The concept of sustainability is officially included in the Brundtland Report published by the United Nations (UN) in 1987. The concept of livability was presented at the 2nd Habitat Conference in Istanbul in 1996. Although there is a relationship between urban livability and these concepts, it has been determined that these concepts do not meet the concept of urban livability. At this point, it is necessary to explain what urban livability is. One of the ways to better present and analyze every day and scientific problems is to use the right concepts. It has been determined that the definition of the concept of urban livability is not included in the domestic and foreign literature. In this study to eliminate this problem, it is aimed to create a definition by evaluating the concept of urban livability in the context of social, economic, cultural and environment. For this purpose, domestic and foreign sources have been looked at and the most general definition can be made as follows: Urban livability, the city is largely safe, infrastructure and superstructure is in good condition, public and public transportation services are distributed in the city in a balanced, economically dynamic and environmentally harmless city in settlements; it can be explained as the fulfillment of the different expectations of each individual.

Structured Abstract: There are a number of problems encountered since the emergence of cities. Some of these problems constitute the infrastructure and superstructure deficiencies that existed in the past, and the other part is more current social and environmental problems such as transportation problems, safety problems, recreation area deficiencies, pollution. Some concepts have emerged to deal with these current problems. These are sustainability, quality of life, livability and urban livability. These four concepts mentioned in the literature have been defined as sustainability, quality of life and livability, and sometimes it

* Araştırma Görevlisi, Doktora Öğrencisi, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı
Research Asistant, PhD Student, Balıkesir University, Institute of Social Sciences, Department of Geography

ORCID 0000-0001-8914-4403

semacetinkaya57@gmail.com

** * Prof. Dr., Balıkesir Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü

Prof. Dr., Balıkesir University, Faculty of Science and Literature, Department of Geography

ORCID 0000-0002-6198-3878

alpaslan38ster@gmail.com

Cite as/ Atıf: Çetinkaya, S. & Aliağaoğlu, A. (2020). Şehirsel yaşanabilirlik kavramının literatürdeki yerinin değerlendirilmesi. *Turkish Studies - Social*, 15(6), 2901-2918. <https://dx.doi.org/10.47356/TurkishStudies.45298>

Received/Geliş: 14 July/ Temmuz 2020

Checked by plagiarism software

Accepted/Kabul: 20 October/Ekim 2020

Published/Yayın: 27 October/Ekim 2020

Copyright © INTAC LTD, Turkey

CC BY-NC 4.0

is seen that there are more than one of these definitions. However, there is no clear definition of the concept of urban livability. The concept of urban livability was first used as a new concept in the late 1960s and 1970s. In this study, the problem of the research has been determined that the definition of urban livability is not included in the studies in the relevant literature that is open to access. It is known that one way to better identify and solve problems can be through the use of the right concepts. At this point, it is necessary to explain exactly what urban livability is. The aim of the study is to reach a holistic definition by evaluating the concept of urban livability from a social, economic, cultural and environmental point of view in order to eliminate the problem of lack of concept and by taking advantage of the studies in the relevant literature.

Methods: The method used in the research is literature review, which is a method of reviewing, evaluating and summarizing previous studies on urban livability. As this method is known, depending on the research problem, it is done by reaching all available publications and looking at whether the publications are related to the problem. For this, the information provided by the sources is re-evaluated, selected and interpreted to make it suitable for solving the problem. The literature review method is carried out to reveal the originality, history and importance of the subject studied in scientific research. The materials used in the research are theses, articles and papers open to access.

Findings: The concept of “sustainability” was first discussed in this section where the historical development of the concepts of sustainability, quality of life, livability and urban livability are discussed in the literature. The first official basis of the concept of sustainability is known as the Brundtland Report, published by the United Nations (UN) in 1987. The other known name of the report is the World Commission on Environment and Development (WCED), which defines sustainability as: “ensuring the continuity of production, diversity and humanity, while doing so by respecting the right to meet the needs of every generation, both today and next.”

The second of the concepts is “quality of life”. They describe the quality of life as feeling good throughout the life of the individual. In addition, the quality of urban life is expressed as the individual feels this satisfaction in the conditions provided by the city.

The concept of “livability” constitutes the third of the sequence of related concepts. It is stated that it is difficult to make a common definition of this concept. However, livable places are safe and secure, have good infrastructure, high service standards, and these standards are economically livable and should be environmentally friendly.

In a study examining the relationship between livability and well-being, no definition of livability was made and whether increasing well-being gave people greater equality and comfortable living conditions. The research eventually found that there are different views on the relationship between well-being and livability. According to the positive perspective; “as prosperity increases livability increases, equality between people increases.” it is stated. According to the negative point of view; “as prosperity increases, wealth monopolizes, equality decreases.” it is stated. It is understood that there is a link between well-being and livability, but this link varies according to the measure of people's satisfaction with life. For this reason, it has been stated that the link between well-being and livability is weak.

The concept of “urban livability” comes at the end of the ranking of the concepts covered in the research. Although urban livability is associated with concepts such as sustainability, quality of life, and livability, it has been found that these concepts do not fully meet urban livability. In the literature survey, it is observed that the studies are mostly aimed at establishing criteria for determining the urban livability level of the cities. Having an ecologically based architecture and urban design, having architectural features suitable to the historical fabric of the city and the region, and preparing access and land use policies according to pedestrians are some of these criteria.

Conclusion: By looking at many local and foreign sources, it has been seen that the most general definition of urban livability can be made as follows: “Urban livability can be explained as the satisfaction of the different expectations of each individual who makes up the urban population in urban settlements, where the city is largely safe, the infrastructure and superstructure are in good condition, public transport services are distributed in a balanced way in the city, which is economically dynamic and does not harm the environment.”

Keywords: Urban geography, sustainability, urban livability, quality of life, livability.

Öz: Şehirlerin hızlı bir şekilde büyümesi, sosyal ve çevresel problemlere yol açmaktadır. Ulaşım problemleri, güvenlik sorunu, rekreasyon alan eksiklikleri, kirlilik bunlardan bazılarıdır. Bu problemler şehirlerdeki yaşam ve çevre kalitesini düşürmektedir. Bir başka söyleyişle şehirsel yaşanabilirliği azaltmaktadır. Şehirsel yaşanabilirlikle ilgili yapılan literatür taramalarında çoğunlukla şehirsel yaşanabilirliğin tanımından ziyade herhangi bir şehir yerleşmesinde şehirsel yaşanabilirliğin tespit edilmesine yönelik kriter belirleme çalışmalarının yapıldığı görülmektedir. Ayrıca literatürde daha çok, şehirsel yaşanabilirlik kavramıyla ilişkili olan yaşanabilirlik, yaşam kalitesi, sürdürülebilirlik kavramlarına ve konularına değinilmiştir. Kronolojik olarak bakıldığında, yaşam kalitesi kavramı ilk olarak M.Ö. 384-322 yılları arasında yaşayan Aristo tarafından kullanılmıştır. Sürdürülebilirlik kavramı resmi olarak 1987'de Birleşmiş Milletler (BM) tarafından yayımlanan Brundtland Raporunda yer almıştır. Yaşanabilirlik kavramı ise 1996'da İstanbul'da düzenlenen 2. Habitat Konferansında sunulmuştur. Şehirsel yaşanabilirliğin bu kavramlarla ilişkisinin olmasına karşın tam olarak bu kavramların şehirsel yaşanabilirlik kavramını karşılamadığı saptanmıştır. Bu noktada şehirsel yaşanabilirliğin ne olduğunun açıklanması gerekmektedir. Gerek gündelik gerekse bilimsel sorunları daha iyi ortaya koyabilmenin ve çözümleyebilmenin yollarından birisi de doğru kavramların kullanılmasıdır. Şehirsel yaşanabilirlik kavramının tanımının, taranan yerli ve yabancı literatürde yayımlanmış makaleler ve bildirilerde yer almadığı tespit edilmiştir. Bu problemi ortadan kaldırmak için yapılan bu çalışmada şehirsel yaşanabilirlik kavramının sosyal, ekonomik, kültürel ve çevre bağlamında değerlendirilerek bir tanımın oluşturulması amaçlanmıştır. Bunun için yerli ve yabancı pek çok kaynağa bakılmış olup en genel tanımı şu şekilde yapılabilir: Şehirsel yaşanabilirlik, şehrin büyük oranda güvenli, altyapının ve üstyapının iyi durumda olduğu, kamu ve toplu taşıma hizmetlerinin şehirde dengeli dağıldığı, ekonomik anlamda dinamik olan ve çevreye zararı olmayan şehir yerleşimlerinde; şehirli nüfusu oluşturan her bireyin birbirinden farklı beklentilerinin karşılanabilirliği olarak açıklanabilir.

Anahtar Kelimeler: Şehir coğrafyası, sürdürülebilirlik, şehirsel yaşanabilirlik, yaşam kalitesi, yaşanabilirlik.

Giriş

Şehir yerleşmelerinin ilk kez M.Ö. 3500'lü yıllarda Mezopotamya'da ortaya çıktığı bilinmektedir (Tekin, 2017; Uğur & Alişaoğlu, 2019). Şehirlerin ortaya çıkışından bu yana karşılaşılan birtakım problemler vardır. Bu problemlerin bir kısmını eskiden var olan altyapı ve üstyapı eksiklikleri oluşturmakta olup diğer kısmını daha güncel olan ulaşım problemleri, güvenlik sorunları, rekreasyon alan eksiklikleri, kirlilik gibi sosyal ve çevresel problemler oluşturmaktadır (Şekil 1).

Şekil 1: Şehirlerde Karşılaşılan Güncel Problemlerin Temsil Eden Görseller^{1 2 3 4}

¹ Ulaşım problemleri, (www.haberankara.com, 2015)

² Güvenlik sorunu, (www.win-eurasia.com/tr, tarih yok)

³ Rekreasyon alan eksiklikleri, (www.yasamprojeleri.com, 2015)

⁴ Kirlilik gibi sosyal ve çevresel problemler, (www.cayyolu.com.tr, 2018)

Bu güncel sorunlarla başa çıkabilmek için bazı kavramlar ortaya çıkmıştır. Bunlar, *sürdürülebilirlik*, *yaşam kalitesi*, *yaşanabilirlik* ve *şehirselleştirilmiştir*. Literatürde bahsi geçen bu dört kavramdan sürdürülebilirlik, yaşam kalitesi ve yaşanabilirliğe dair tanımların yapıldığı, bazen bu tanım sayısının birden fazla olduğu görülmüştür. Bununla birlikte şehirselleştirilmiştir veya kentsel yaşanabilirlik kavramının bütün özelliklerini içine alan bir tanımının olmadığı, şehirselleştirilmiştir kavramı kullanılırken; yaşanabilirlik kavramı için oluşturulan birden fazla tanımdan faydalandığı görülmüştür. Şehirselleştirilmiştir kavramının, ilk olarak 1960'ların sonunda ve 1970'li yıllarda yeni bir kavram olarak kullanıldığı belirtilmektedir (Kaal, 2011). Şehirselleştirilmiştir veya kentsel ifadelerinin kullanılması, ilk kavramın eskiyi, ikinci kavramın ise yeniye temsil etmesinden ileri gelmektedir. Bu nedenle her iki kullanımın bu çalışmada tercih edilmesinde bir sakınca görülmemiştir. Yapılan bu çalışmada araştırmanın problemi, şehirselleştirilmiştir kavramının, literatürde erişime açık halde bulunan çalışmalarda kullanılmış olması ancak bu kavramın kapsamlı tanımına yer verilmemesi olarak belirlenmiştir. Sorunları daha iyi ortaya koyabilmenin ve çözümleyebilmenin bir yolunun da doğru kavramların kullanılmasıyla olabileceği bilinmektedir. Bu noktada şehirselleştirilmiştir kavramının tam olarak ne olduğunun açıklanması gerekmektedir. Araştırmanın amacı, kavramın kapsamlı bir tanımının literatürde olmayışı sorununu ortadan kaldırmak, bunun içinde şehirselleştirilmiştir kavramının sosyal, ekonomik, kültürel ve çevresel açıdan ilgili literatürdeki çalışmaların değerlendirilmesiyle bütüncül bir tanıma ulaşmaktır.

Yapılan bu çalışmada belirtilen kavramlardan sürdürülebilirlik ve yaşam kalitesi kavramlarına kısaca değinildikten sonra yaşanabilirlik ve şehirselleştirilmiştir kavramlarına ağırlık verilecektir. Kavramlara ulaşmada kullanılan teknikle ilgili bilgiler yöntem kısmına yerleştirilmiştir. Bu kavramların literatürdeki yolculukları bulgular kısmında bulunmaktadır. Elde edilen bulgulara göre bahsi geçen bu dört kavramın birbiriyle olan ilişkisini ortaya koyan çıkarımlar sonuç kısmında belirtilmiş olup şehirselleştirilmiştir kavramıyla ilgili ileride yapılacak çalışmalar için kullanılabilir bir tanım ortaya konmaya çalışılmıştır.

Yöntem

Araştırmada kullanılan yöntem, şehirselleştirilmiştir kavramı ile ilgili yapılmış önceki çalışmaları gözden geçirme, değerlendirme ve özetleme yöntemi olan literatür taramasıdır (Demirci, 2014). Bu yöntem bilindiği üzere araştırma problemine bağlı olarak mevcut tüm yayınlara ulaşarak yayınların problemle ilişkisinin olup olmadığına bakılarak yapılır (Balci, 2016). Bunun için kaynakların verdiği bilgiler, problemi çözmeye uygun hale gelmesi için yeniden değerlendirilir, seçilir ve yorumlanır (Balci, 2016). Literatür taraması yöntemi, bilimsel araştırmalarda incelenen konunun özgünlüğünü, geçmişini ve önemini ortaya koymak için yapılır (Demirci, 2014). Bu çalışma ise literatürde bir kavram eksikliğini gidermek amacıyla yapıldığından, literatür taramasının yanında başka bir yöntem kullanılmamıştır. Araştırmada kullanılan materyaller, önceden belirtildiği gibi erişime açık halde olan tezler, makaleler ve bildirilerdir. Bu materyallerden elde edilen bilgilere ve bulgulara yayın etiği kuralları gözetilerek bu çalışmada yer verilmiştir.

Bulgular

Yabancı Literatürde Sürdürülebilirlik

Sürdürülebilirlik, yaşam kalitesi, yaşanabilirlik ve şehirselleştirilmiştir kavramlarının literatürdeki tarihsel gelişmelerinin ele alındığı bu bölümde ilk olarak "*sürdürülebilirlik*" kavramı ele alınmıştır. Bu kavram, içinde yaşadığımız dünyanın sahip olduğu kaynakların sonsuz olmadığını ve gelecek nesillerden bu kaynakların ödünç alındığı göz önünde bulundurularak hareket edilmesi gerektiğini vurgulamak için kullanılmıştır. Birçok düşünürün dünyanın kaynaklarıyla ilgili fikir yürüttükleri varsayılmasına rağmen konuya yönelik ilk kez Mahatma Gandhi'nin sözü literatürde yer bulmaktadır. Mahatma Gandhi, 1947'de "*Dünyanın kaynaklarının*

herkese yeteceğini ancak insanın açgözlülüğüne yetmeyeceğini” belirtmiştir (The University of Nottingham, 2012). Sürdürülebilirlik kavramının ilk resmi dayanağının, Birleşmiş Milletler’in (BM) 1987 yılında yayımladığı Brundtland Raporu olarak bilinmektedir (Tekeli, 2001). Raporun diğer bilinen ismi Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu Raporu’dur (World Commission on Environment and Development [WCED]) ve raporda sürdürülebilirlik şu şekilde tanımlanmaktadır: “Üretimin, çeşitliliğin, insanlığın devamlılığını sağlamak, bunu yaparken hem bugünkü hem de bundan sonraki her neslin gereksinimlerini karşılama haklarını gözetererek yapmaktır” (WCED, 1987: 37).

Sürdürülebilirlik ve şehir yerleşmeleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymak için yapılan bir araştırmada, sürdürülebilir ekolojik yerleşme örneği Freiburg şehri incelenmiştir. İlgili çalışmada şehir sürdürülebilir kılan kriterler gösterilmiştir. Bunlar, kentsel gelişim, ulaşım, enerji, atık yönetimidir. Bu kriterlerin sürdürülebilir ekolojiyi desteklediği sürece var olabileceği söylenmektedir (Yakupoğlu ve Korkmaz Hasmeden, 2013). Benzer şekilde Türkiye’den örnek vermek gerekirse “Özel Çevre Koruma Alanları”na yönelik yerel halkın farkındalığını anlamaya çalışan ve bunu Çanakkale Saroz Körfezi örneği üzerinden inceleyen bir araştırmada, Saroz Körfezi’nin kendini temizleyebilme özelliğinin olduğu ancak çevresinde yaşayan insanların bu özelliği giderek azalttığı tespit edilmiştir. Ayrıca yerel halkı bilinçlendirmek adına atık yönetim planı oluşturma, kaçak avlanmayı önleme gibi birkaç girişimin olduğu ama bunların yetersiz kaldığı belirtilmektedir (Cengiz & Yıldız, 2013).

Yabancı Literatürde Yaşam Kalitesi

Kavramlardan ikincisi “yaşam kalitesi”dir. Bu kavramın tarihi çok eskidir. M.Ö. 384-322 yıllarında yaşamış olan Aristo’ya kadar dayanmaktadır. Aristo yaşam kalitesiyle ilgili “İyi yaşamın ne olduğunu ve iyi yaşamın nasıl olacağını” felsefi açıdan sorgulamıştır. Bu sorgulama yaşam kalitesinin tanımının, ölçütlerinin ortaya konulmaya çalışıldığı ilk girişim olarak bilinmektedir (Edisan & Kadioğlu, 2013). Bu tarihten sonra 1960’lara kadar yaşam kalitesiyle ilgili herhangi bir tanım ya da açıklama yapılmamıştır. 1960’lı ve 1970’li yıllarda sağlık verileri (ortalama ömür süresi, bebek ölüm sayıları vb.) üzerinden yaşam kalitesinin özelliklerinin belirlenmeye çalışıldığı görülmüştür. 1980’li yıllardan itibaren yaşam kalitesinin sadece sağlık değil sosyal göstergelerinin de (Eğitim düzeyi, yıl içinde düzenlenen kültür etkinlikleri vb.) olması gerektiği ifade edilmiştir (Bertolaso, Elvira & Marinis, 2011). Savaş Yavuzçehre ve Evinç Torlak (2006), yaşam kalitesini bireyin kendini yaşadığı hayat boyunca iyi hissetmesi olarak tanımlamaktadırlar. Ayrıca kentsel yaşam kalitesini, bireyin bu memnuniyeti kentin sağladığı koşullarda da hissetmesi olarak ifade etmektedirler. Bununla birlikte, başka bir çalışmada kentsel yaşam kalitesiyle ikincil konutlar arasında ilişki kurulduğu görülmüş ve kontrolsüz yapılaşma olduğu takdirde kentsel yaşam kalitesinin düşeceği belirtilmiştir (Öztürk, 2013).

Yaşam kalitesiyle ilgili yapılan tanımların ortak noktasının herhangi bir yerleşmede, insanların temel ihtiyaçlarının karşılanmasından ziyade, sürekli farklılık gösteren ve büyüyen isteklerinin karşılanmasını sağlayan nitelikleri ifade ettiği görülmektedir. Herhangi bir yerleşmede, bu istekler arasından bazen şehir içi belediye hizmetleri ön plana çıkarken bazen de rekreatif faaliyetler, sosyal etkinlikler gibi aktivitelerin ön plana çıktığı görülmüştür.

Yabancı Literatürde Yaşanabilirlik

“Yaşanabilirlik” kavramı, ilişkili kavramlar sıralamasının üçüncüsünü oluşturmaktadır. Yabancı literatür değerlendirildiğinde bu kavramın Türkiye’ye göre daha erken zamanlarda ele alındığı görülmüştür. Yaşanabilirliğin başka hangi etmenlerle ilgili olduğunu inceleyen pek çok çalışmaya rastlanmıştır. Bunlardan bazıları şu şekildedir: Rosow (1957) konut yaşanabilirliği üzerine çalışırken, Ayres (1975) politika ile yaşanabilirlik arasındaki ilişkiyi ortaya koymaya çalışmıştır. Omuta (1988) ise şehirlerdeki yapılaşmanın artmasının, insanların zihin haritalarında oluşturdukları şehir imajlarına ve şehirlerdeki yaşanabilirlik üzerine olan etkisini incelemiştir.

Veenhoven ve Ehrhardt (1995) yaşanabilirliği, ulusların mutluluk seviyelerini ölçmede kullanılan teorilerden birisi olarak belirtirken Veenhoven ve Ouweneel (1995) refah seviyesi ile yaşanabilirlik arasında olumlu ve olumsuz bakış açılarının olduğunu tespit etmişlerdir. Hashimoto ve Kodama (1997) yaşanabilirlik kriterleri olarak gördüğü sağlık, güvenlik, ekonomi ve çevre unsurlarını Japonya örneğinde incelerken Hagerty (1999) yaşanabilirlik ve yaşanabilirliğin değerlendirilmesinde kullanılan öncelikli kriterler üzerinde çalışmışlardır. Hortulanus (2000) yaşanabilirlikte kullanılacak göstergelerin belirlenmesi gerektiğinden bahsederek toplumlarda artan sosyokültürel ve sosyoekonomik bozulmaya dikkat çekmektedir. Cervero (2009) ise yaşanabilirlikle ulaşım arasındaki ilişkiyi incelerken Kaal (2011) yaşanabilirlik kavramının tarihsel yolculuğunu ele almıştır. Okuliez-Kozaryn (2013) araştırmasında yaşanabilirliğin değerlendirilmesinde kullanılan objektif ve sübjektif etmenler üzerinde durmaktadır. Gough (2015) yaşanabilirlik ve sürdürülebilirliğin kavramsal yolculuğunu ele almaktadır. Welle, Liu, Adriaola Steil, King and Sarmiento (2015) ise araştırmalarında yaşanabilirliğin, yaya yollarının çoğaltılması ve geliştirilmesiyle sağlanabileceğini savunmaktadır.

Yabancı literatürde yer alan bu araştırmalara detaylı bakıldığında; Rosow (1957)'un yaşanabilirliğin herhangi bir tanımını yapmadan konut yaşanabilirliğini ele aldığı görülmüştür. Bu araştırmasında konut kira değerini nelerin etkilediğini ve bu etmenlerin konut biriminin yaşanabilirliğini nasıl etkilediği incelenmiştir. Çalışmada, ailenin ya da konutu kiralayan kişilerin istekleri göz önüne alındığında tasarlanan konutun fonksiyonel ve yaşanabilir olabilmesi için; konutun inşa edildiği mahallenin sosyoekonomik, sosyokültürel koşullarıyla alt ve üst yapı olanaklarının iyi durumda olması gerektiği belirtilmiştir.

Yaşanabilirlikle ekonomik gelişmişlik arasında bir bağlantı olup olmadığına dair Latin Amerika'da yapılan bir araştırmada yaşanabilirliğin tanımının yeniden yapılması gerektiği belirtilmektedir. Çalışmada politik unsurların etkisinde kalan gelişmişliğin ve yaşanabilirliğin yeniden yorumlanması gerektiği ifade edilmektedir. Ayrıca, insanların yaşamdan duydukları memnuniyet durumunun anlaşılması için yollar aranması gerektiği savunulmaktadır (Ayres, 1975).

Omuta (1988) yaptığı araştırmada şehirlerdeki yapılaşmanın çevreyle olan etkileşimini ve insanların bu durumu nasıl algıladıklarını incelemiştir. Araştırmada insanların zihin haritaları yorumlanarak şehrsel yaşanabilirliğin veya yaşam kalitesinin anlaşılabilirliği savunulmaktadır. Bu yönüyle Lynch (2016)'in "*Kent İmgesi*" isimli çalışmasına benzemektedir.

Veenhoven ve Ehrhardt (1995)'a göre yaşanabilirlik, ulusların mutluluk seviyelerini ölçmede kullanılan üç teoriden birisidir. Diğer teoriler folklor ve karşılaştırmadır. Bu iki araştırmacı, çalışmalarında yaşanabilirlik teorisinin yaşam kalitesinin göreceliğine bağlı olduğunu, bu nedenle ulusların mutluluğunu ölçmede nesnel olamayacağını ifade etmişlerdir. Çalışmalarında yaşanabilirliğin tanımının yapılmamasını bahsi geçen göreceliliğe bağlamışlar ve bu görecelilikten dolayı yaşanabilirliğin herhangi bir tanımının yapılmasının çok zor olduğunu vurgulamışlardır. Araştırmanın konusunu oluşturan yaşam kalitesi, şehrsel yaşanabilirlik ve sürdürülebilirlik kavramlarına ait tanımlar ve açıklamalar bu çalışmada bulunmamaktadır.

Yaşanabilirlik ve refah arasındaki ilişkinin incelendiği başka bir araştırmada, yaşanabilirliğin tanımı yapılmamış olup refah artışının insanlara daha fazla eşitlik ve daha rahat yaşam koşulları sağlayıp sağlamadığı araştırılmıştır. Araştırma sonunda refah ve yaşanabilirlik arasındaki ilişkiye dair farklı görüşlerin olduğu tespit edilmiştir. Pozitif bakış açısına göre; "*Refah arttıkça yaşanabilirlik artar, insanlar arasındaki eşitlik artar.*" diye belirtilmektedir. Negatif bakış açısına göre; "*Refah arttıkça zenginlik tekelleşmektedir, eşitlik azalmaktadır.*" diye ifade edilmektedir. Çalışma sonucunda refahla yaşanabilirlik arasında bir bağlantının olduğu, ancak bu bağlantının kişilerin yaşamdan duydukları memnuniyet ölçüsüne göre değişiklik gösterdiği anlaşılmıştır. Bu nedenle refahla yaşanabilirlik arasındaki korelasyonun zayıf olduğu belirtilmiştir (Veenhoven & Ouweneel, 1995).

Hashimoto ve Kodama (1997), Japonya'nın 1956-1990 yılları arasında yaşanabilirlik durumunu değerlendirmişlerdir. Bu çalışmada yaşanabilirliğin kriterleri olarak sağlık, güvenlik, ekonomi ve çevre unsurlarının ele alındığı görülmektedir. Japonya'nın belirtilen yıllar arasında kalan 35 yılın ilk 20 yılının 2. Dünya Savaşı'nın etkilerinden dolayı Japonya'nın yaşanamaz olduğu, ardından 7 yıl boyunca savaşın etkilerinin azaldığı, 35 yılın son 8 yılında ise Japonya'nın yaşanabilirlikte en iyi duruma ulaştığı tespit edilmiştir. Buna karşın genel olarak 35 yılın Japonya için yaşanabilir zamanlar olmadığı belirtilmektedir.

Hagerty'nin (1999) yaşanabilirlikle ilgili yaptığı araştırmanın kapsamını sadece 8 ülke oluşturmaktadır. Araştırmada söz konusu ülkeler için belirlenen öncelikli kriterlerin; kişi başına düşen milli gelir, yaşam memnuniyeti, enflasyon oranları olduğu belirtilmektedir. Bu kriterler araştırmada konu edinilen 8 ülke için geçerli olduğunu eğer başka ülkeler konu edinecekse o ülkeler için öncelikli başka kriterlerin olabileceği ifade edilmektedir. Çalışmada yaşanabilirlik teorisine karşılaştırma teorisi üzerine inceleme yapılmaktadır. Araştırmacı, yaşanabilirliğin insanların beklentilerinin karşılanmasına ve bundan duydukları memnuniyet derecesine bağlı olduğunu belirtmektedir. Karşılaştırma teorisi aracılığıyla ekonomik göstergeler üzerinden insanların yaşam kalitesi değerlendirilmektedir. Araştırmada, karşılaştırma teorisinin sadece matematiksel verilerde kullanılabileceği, sosyal ölçütleri oluşturan verilerde ise karşılaştırma teorisinin kullanıldığı durumlarda sonuçların güvenilirlik açısından zayıf çıkabileceği savunulmaktadır.

Hortulanus (2000) yaşanabilirlikle ilgili veya yaşam kalitesi, sürdürülebilirlik, şehirselle yaşanabilirlik kavramlarıyla ilgili bir tanım yapmamış olmasına karşın yaşanabilirliğe dair göstergelerin belirlenmesi gerektiğini belirtmiştir. Araştırmacı, mahallelerde meydana gelen gettolaşma ardından bu gettolarda ortaya çıkan suç işleme sayısının artışı ve hepsinin sonucu olarak meydana gelen sosyokültürel ve sosyoekonomik bozulmaların nedeninin doğru tespit edilebilmesi için yaşanabilirliğe dair göstergelerin oluşturulması gerektiğini savunmaktadır. Çalışmada, söz konusu tespitler yapılırken ortaya çıkabilecek yanlı tutumlardan uzaklaşabilmenin oluşturulacak bu göstergeler sayesinde mümkün olabileceği vurgulanmıştır.

Cervero'nun (2009) yaşanabilirlik ve ulaşım arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmada, maliyetli olmasına rağmen mal ve değerlerin hareketliliğini sağlamada ulaşımın, ekonomik açıdan önemli bir fonksiyonu yerine getirdiği ifade edilmiştir. Araştırmacı, küresel şehirlerin ulaşımalarının karşılaştırmasından yola çıkarak sürdürülebilir ulaşım modelleri üreten şehirlerin, ilerleyen süreçlerde veya gelecekte katma değeri yüksek olan şehirler arasına gireceğini öngörmektedir.

Kaal (2011) yaşanabilirlik kavramının tarihçesinden bahsetmektedir. Çalışma son yarım yüzyıl boyunca yaşanabilirlik kavramının farklı bağlamlarda çeşitli roller oynadığını açıkça ortaya koymaktadır. 1950'lerin sonlarında, yaşanabilirlik, kırsal vatandaşlık konusundaki endişelere karşıt görüş olarak Hollanda kırsal coğrafyasında kilit bir kavram olarak ortaya çıkmıştır. 1960'larda ve 1970'lerde yaşanabilirlik, kentsel alanlarda öne çıkan iş imkânları, sağlık hizmetleri ve refah gibi materyalist değerlerin özündedir. Kentliler, kendileri için belirlenmiş kentsel sosyal hareket ve aktivite türlerinin dışına çıkmak istemişlerdir. Buna karşın yerel yönetim ve refah kaynaklarını elinde bulunduran gruplar ise hâkimiyetlerini korumak istemektedirler. Bu grupların benimsediği modern işlevselcilik fikirlerine karşılık olarak kentlilerin kendi lehlerine korumak istedikleri kent kullanım haklarını savunmak adına yaşanabilirlik kavramı kullanılmaya başlanmıştır. 1970'lerde ve 1980'lerde yaşanabilirlik, kent yönetimleri tarafından yeni bir tür aktif vatandaşlığı teşvik etmek için de kullanılırken, 1990'larda yaşanabilirlik, kent yönetimleri ve konut şirketleri tarafından kentsel mahallelerin sosyal kompozisyonunu etkilemek için daha fazla kullanılmıştır. Çalışmada yaşanabilirlik tanımını yapmanın neredeyse bir hayal olduğu ama yine de birkaç kelimeyle ifade etmek gerekirse şöyle tarif edilebileceği söylenmektedir: *'Yaşanabilir bir kentsel çevrenin genel bir tanımını vermek neredeyse ütopya çizimi gibidir. Bununla birlikte yaşanabilir yerler, güvenli ve*

güvenliklidir, iyi bir altyapıya, yüksek hizmet standartlarına sahiptir ve bu standartlar ekonomik olarak uygulanabilir durumdadır ve standartların çevre dostu olması gerekir. ' şeklinde.

Okuliez-Kozaryn (2013), yaşanabilirliğin yaşam kalitesini ölçmek için, şehrin sahip olduğu açık alanların, üst ve alt yapı gibi özelliklerin objektif yönde; şehir sakinlerinin şehirde yaşamaktan duydukları memnuniyet ve tatmin duygusunun ise subjektif yönde katkı sağladığını ifade etmektedir. Gough (2015), yaşanabilirlik ve sürdürülebilirliğin kavramsal yolculuğunu araştırdığı çalışmada, yaşanabilirlik ve sürdürülebilirlik kavramlarının, mekân insanların yaşamak istedikleri ortamlara çevirmediği sürece sadece teori olarak kalacağını ifade etmektedir.

Literatürde yer alan başka bir çalışmada ulaşım ve yaşanabilirlik arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmaya göre trafikte gerçekleştirilecek birkaç uygulamayla daha güvenli kentler oluşturmak mümkündür. Geliştirilen önerilerden biri, yaya geçitlerinin kasis üzerine taşınmasıdır. Bu şekilde trafik akışının yavaşlaması ve yayaların öncelik hakkının korunması sağlanacaktır. Çalışmada yer alan trafik düzenlemelerinin birçoğunun düşük maliyetli olduğu görülmektedir (Welle, Liu, Adiazola Steil, King & Sarmiento, 2015).

Yerli Literatürde Yaşam Kalitesi

Yaşam kalitesi üzerine yapılmış yerli literatürde yer alan çalışmalarda, yaşam kalitesi genel olarak şöyle ifade edilmektedir: Yaşam kalitesi, bireyin sürdürdüğü yaşamı boyunca elde ettiği deneyimler sonucu ortaya çıkan ve içinde bulunduğu durumla bu durumun sonucunda kişinin kendisini öznel olarak sürdürdüğü yaşamında iyi hissetme hali olarak tanımlanmaktadır (Coşar, 2014: 228). Başka bir araştırmada ise mimarların ve şehir bölge planlama alanında görülen kavramlardan birisi olan yapı adası dizaynının yaşam kalitesine olan etkileri, İzmir Güzelyalı Mahallesi örneğinde incelenmiştir. Araştırmaya göre sürdürülebilirliğin gözetilmeden yapıldığı binalar, yaşam kalitesini düşürmektedir. Bu nedenle coğrafi özellikler dikkate alınarak planlama yapılması gerektiği savunulmaktadır (Ekşioğlu Çetintahra, 2013).

Yerli Literatürde Sürdürülebilirlik

Yabancı literatürde durum böyleyken yerli literatürde sürdürülebilirlik kavramının tek başına ne herhangi bir yerel yönetime veya kent planlamalarına yol göstermede ne de şehirliğin sürdürülebilirliği anlamlandırıp hayatlarında uygulamaya geçirmesinde yeterli bir kavram olmadığı anlaşılınca 1996 yılında İstanbul'da II. Habitat Zirvesi yapılmıştır. Bu zirvede İlhan Tekeli'nin de aralarında bulunduğu bir grup Türk araştırmacı tarafından BM'ye "yaşanabilirlik" (*livability*) ilkesi önerilmiştir. BM bu ilkenin daha uygun olduğu kararına varmıştır (Keçeli, 2012; 2013; Tekeli, 2001). Yaşanabilirlik kavramının Türkiye'de bu tarihlerden itibaren araştırma konusu haline geldiği ifade edilebilir.

Yerli Literatürde Yaşanabilirlik

Türkiye'de yaşanabilirlikle ilgili yapılan pek çok çalışmada yaşanabilirliğin çeşitli yönleriyle ele alındığı görülmektedir. Bu yönlerden bazıları; "yaşanabilir kamusal" (Akçay ve Uludağ, 2013), "toplumsal cinsiyet - yaşanabilirlik ilişkisi" (Bayazitoğlu ve Ayyıldız Potur, 2013), "yürünebilirlik - yaşanabilirlik ilişkisi" (Belge ve Akkar Ercan, 2013), "küresel ve ulusal ölçekte kent / mekân - yaşanabilirlik ilişkisi" (Beyhan, Peker, Polat ve Şenol, 2013), "çevre koruma yaşanabilirlik ilişkisi" (Cengiz ve Yıldız, 2013), "yapı adası - yaşam kalitesi- yaşanabilirlik ilişkisi" (Ekşioğlu Çetintahra, 2013), "yeşil alt yapı - yaşanabilirlik ilişkisi" (İlke, İlke ve Topatan, 2013), "çevresel ve kentsel risk algısıyla yaşanabilirlik arasındaki ilişki" (Kundak, 2013), "paylaşılabilir ilişkiler kurmada yaşamsal ve mekânsal kodlarla yaşanabilirlik arasındaki ilişki" (Melikoğlu Eke ve Yalçın, 2013), "çocuk dostu ve yaşlı dostu kentlerdeki kamusal açık alanların tasarımıyla yaşanabilirlik arasındaki ilişki" (Özdemir, 2013), "temel konut yerleşim dokularındaki farklılıklarla yaşanabilirlik arasındaki ilişki" (Şenlier, Yıldız ve Salihoğlu, 2013), "küresel şehir - yaşanabilirlik ilişkisi" Topçu (2013), "sosyalleşmede tarihi kent merkezlerinin rolü ve bu tarihi

kent merkezleriyle yaşanabilirlik arasındaki ilişki” (Yakupoğlu ve Korkmaz Hasmeden, 2013), “*yerel yönetimlerin etkisi ve kentin gelişim süreciyle yaşanabilirlik arasındaki ilişki*” (Yağub, 2018), “*toplu konut projelerinin hayata geçmesiyle birlikte ortaya çıkan yeni koşullarla yaşanabilirlik arasındaki ilişki*” (Yücel ve Doğan, 2013) şeklinde sıralanabilir. Kurulan bu ilişkilere ilave olarak; “*kentsel yaşam kalitesi – yaşanabilirlik ilişkisi*” (Mermer, 2019), “*engelli bireyler için erişebilir mekânlarla yaşanabilirlik arasındaki ilişki*” (Polat, 1998), “*çocuk gelişimi ve ihtiyaçlarıyla yaşanabilirlik arasındaki ilişki*” (Yılmaz, 2015), “*belediye hizmetleri ve uygulamalarıyla yaşanabilirlik arasındaki ilişki*” (Kazmacı, 2016) söylenebilir. Yaşanabilirlik, insanların hem bireysel hem de toplumsal refahına ve bulunduğu yerleşimin sakini olmaktan duyacağı tatmin duygusunu destekleyecek mekânsal, sosyal ve çevresel özellikleri ve kaliteyi göstermektedir (aktaran Henden Şolt, 2018: 10). Başka bir tanımda yaşanabilirlik, bireyin içinde yaşadığı yerin standartlarının bireyin beklentilerini karşılayabilme durumudur (Sezik, 2019: 706). Bu ifadeye benzer bir şekilde yaşanabilirlik, bir yerde yaşayan insanların yaşam kalitesini sürdürme kabiliyeti olarak tanımlanmaktadır (Başar, 2019). Yaşanabilirlikle ilgili tanımlama yapmak yerine, yaşanabilirliğe dair uluslararası ölçütlerin var olduğunu ve bu ölçütlerin ticari ve ekonomik rekabetler için oluşturulduğunu ifade eden çalışmalar da bulunmaktadır (Morkoç Karakaya, 2019; Ögel, 2019; Vanlı, 2019).

Bir diğer incelemede yaşanabilirlik kavramını sürdürülebilir kalkınma açısından kentlerde nasıl kullanıldığına ve bu kavramın akademik düzlemlerdeki yerine bakılmıştır. Yaşanabilir kentlerin beş elementinin olduğu söylenmiştir. Bunlar; sürdürülebilir kent, canlı kent, sağlıklı kent, çekici kent ve güvenli kenttir (Beyhan, Peker, Polat & Şenol, 2013). Şenlier, Yıldız ve Salihoglu (2013) yaptıkları çalışmada 1976-1977 yılları arasında gecekondü bölgelerinde yaşayan insanlarla yapılmış görüşmelerde bulunmuşlardır. Bahsi geçen çalışmada bu insanların yaşanabilir ve yüksek katlı binalarda yaşamak istemediklerine vurgu yapılmıştır. Araştırmada yaşanabilirliğin genel tanımının; insanların hayattaki varlık ve onurlu yaşam haklarına en üst seviyede saygı duymak olduğu anlaşılmaktadır. Bir başka araştırma ise “*Akıllı kent yaklaşımı ve Türkiye’deki büyükşehirler için uygulama imkânları*” isimli lisansüstü tezidir. Bu çalışmada yaşanabilir kentler oluşturmanın şehirlerin akıllı hale getirilmesiyle bir başka ifadeyle şehirlerdeki otomasyonun geliştirilmesiyle mümkün olabileceği savunulmaktadır (Gürsoy, 2019: 39). Bununla birlikte başka bir çalışmada yaşanabilirliğin şehirlerin yavaş kentler haline getirilmesiyle (cittaslow) sağlanabileceği ifade edilmektedir (Çınar, 2019). Yaşanabilirliğin ne ya da nelerle sağlanabileceği konusuyla ilgili diğer bir çalışmada; yaşanabilirliğin, sürdürülebilirlikle eş anlamlı olarak kullanılmasıyla ve kentlerin yaşanabilirliğini artırmanın da çevresel bozulmanın kaynağını tespit edip gidermekle mümkün olabileceği belirtilmektedir (Sağlık, 2014; Yanık, 2019).

Yaşanabilir tarihi kent merkezlerinde yürünebilirliğin arttırılmasıyla ilgili Mersin’de yapılan bir çalışmaya göre, araştırma sahası içinde yürünebilir ve yaşanabilir caddeler ve sokaklar ortaya konmaktadır. Yürünebilirliğin ölçütlerinin yaşam kalitesi ve yaşanabilirlik bağlamında neler olduğu söz konusu çalışmada belirtilmiştir. Bu ölçütler; çekicilik, açık alan bağlantısı, güvenlik, sokak dokusu, yolların niteliği, ulaşım çeşitleri arasında bağlantı, yol ağı bağlantısı ve erişilebilirliktir (Belge & Akkar Ercan, 2013). “*Öteki*” kavramıyla tanımlanan grup için yaşanabilir kentler oluşturmak adına neler yapılabileceğini tartışan bir başka çalışmada, yaşlılar, kadınlar, çocuklar, engelliler ve yoksullar “*öteki*” olarak isimlendirilen toplumsal grubu oluşturmaktadır. Bu grup için yapılmış yaşanabilirlik tanımı aşağıda yer almaktadır. Buna göre;

“Yaşanabilir kentlerin sadece bireylerin gereksinimlerini karşılamının ötesinde toplumun her bir bireyine yönelik, onun gelişen ve büyüyen farklı yaşam kalitesi beklentilerinin bir bütünü olduğu” söylenebilir (Özdemir, 2013).

Kentsel güvenlik ve emniyet konulu bir çalışmada yaşanabilir kentlerin değerlendirilmesinde birçok değişken dikkate alınmaktadır. Bunlar; yapılaşmış çevre ve altyapı niteliği, doğal çevrenin kullanımı ve niteliği, iş kollarının çeşitliliği, kentsel donatıların dengesi,

kent içi hareketlilik ve erişim, güvenlik ve emniyettir (Kundak, 2013). Yaşanabilir kentler konusunu, kamusal mekânlardaki kullanım farklılığını cinsiyet bağlamında değerlendiren bir diğer çalışmada, toplumsal cinsiyete bağlı kadın ve erkek için mekânların fırsat eşitliğinden uzak olduğu tespit edilmiştir. Çalışmada, toplumsal cinsiyet ayrışmasının en aza indirilmesini sağlayan mekânsal düzenlemelerin kentlerde egemen olması gerektiği belirtilmiştir (Bayazitoğlu & Ayyıldız Potur, 2013).

Yeşil alanların varlığı sürdürülebilirlik, yaşam kalitesi, yaşanabilirlik ve şehrsel yaşanabilirlik kavramları açısından önemlidir. Türkiye’de kent merkezlerinden kentin çevresine taşınan askeri bölgelerin geride bıraktıkları yeşil alanların ne olacağıyla ilgili yapılan bir araştırmada “yaşanabilir alanlar” kavramı kullanılmıştır. Bu kavramın karşılığı, kente dâhil olmak veya katılmak için kent sakinlerine sunulan fırsatlardır. Bahsi geçen çalışmada bu fırsatların kamusal alan olarak değerlendirilmesi gerektiği savunulmaktadır (Yılmaz Bakır, 2013). Yaşanabilirlik için yapılan başka bir araştırmada ise kentlerin yeşil alt yapı modeline göre tasarlanması gerektiği ve bu alt yapı için kentlerin suya duyarlılık derecesi gözetilerek yapılması gerektiği ifade edilmektedir (İlke, İlke & Toptan, 2013).

Melikoğlu Eke ve Yalçın (2013)’e göre yaşanabilir çevre, yaşamsal ve mekânsal kodlar üzerinden okunabilir. Araştırmaya göre yaşamsal kodlar; insana ait fiziksel ve sosyokültürel özelliklerle insanı tanımlayan, insanın gelişmesini, değişmesini sağlayan bütün özellikleri içine almaktadır. Mekânsal kodlar ise konutların iç ve dış unsur özellikleridir. Genellikle konutlar ortak kültürel değerler ve özel sosyoekonomik koşullar etrafında şekillenmektedir. Bu şekilleniş hem konutların hem de yerleşmelerin yaşanabilirliğini etkilemektedir.

Yaşanabilirlikle kamusal alan arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırmada yaşanabilir kamusal alan kavramı fabrikaların kurulduğu alanlarda yer alan yerleşimler ve siedlunglar (bahçeli tek veya iki katlı haneler) üzerinden değerlendirilmiş, erken cumhuriyet döneminde Karabük’te inşa edilmiş bahçeli konut yapıları ve Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ) konutları karşılaştırılmıştır. Erken cumhuriyet döneminde inşa edilen bahçeli yerleşimlerin (siedlunglar) yaşanabilir kamusal alan kavramına izin verdiği ortaya konulmuştur (Akçay & Uludağ, 2013). Yüksek katlı tek blokların yaygınlık kazanmasının coğrafi koşullar ve görünüm açısından yaşanabilirliğe olan etkisini araştıran bir incelemede, bu tür yapıların ekolojik koşullara verdiği zararın yanı sıra kentlilerin oluşturdukları ortak sosyal, kültürel ve tarihi birikimdeki kayıplara neden olduğu tespit edilmiştir (Yücel & Doğan, 2013). Deprem faktörüyle yaşanabilir kentler arasındaki ilişkiyi inceleyen bir başka araştırmada ise Değirmendere örneği üzerinden şu değerlendirme yapılmıştır: “*Kentlerde meydana gelen yapılaşmanın yanı sıra yeterli boş alanların bırakıldığı durumda depremin yıkıcı etkisi hafifletilebilir ve yaşanabilirlik sağlanabilir*” (Kösten & Dağdelen, 2013).

Şehrsel Yaşanabilirlik

Araştırmada ele alınan kavramlar sıralamasının sonunda “*şehrsel yaşanabilirlik*” kavramı gelmektedir. Şehrsel yaşanabilirlik, *sürdürülebilirlik*, *yaşam kalitesi*, *yaşanabilirlik* gibi kavramlarla ilişkili olmasına karşın, bu kavramların şehrsel yaşanabilirliği tam olarak karşılamadığı saptanmıştır. Şehirlerde yaşayan insanların karşılaştığı ulaşım, güvenlik sorunu, rekreasyon alan eksiklikleri, kirlilik gibi problemlerin şehrsel yaşanabilirlik üzerindeki etkisini ve şehrsel yaşanabilirliğin insanlar tarafından algılanışını tespit etmek üzere bazı araştırmalar yapılmıştır (Aliağaoğlu, 2007; Keçeli, 2013). Bununla birlikte tanım oluşturulmasına yönelik denemelerin olduğu da görülmüştür. Örneğin; Kaal'a göre (2011) güvenli, altyapının iyi olduğu, kamu ve toplu taşıma hizmetlerinin dengeli dağıldığı çevreye zararı olmayan ama aynı zamanda ekonomik anlamda dinamik olan yerleşimlerin, yaşanabilir kent ya da şehrsel yaşanabilirliğe uygun yerleşimler olduğu söylenebilir (Keçeli, 2012; aktaran Keçeli, 2013).

Yapılan literatür taramasında, çalışmaların çoğunlukla şehirlerin şehrsel yaşanabilirlik düzeyini tespit etmek amacıyla kriterler oluşturulmasına yönelik olduğu görülmüştür (Ayres, 1975;

Cervero, 2009). Şehirselle alanlarda şehirselle yaşanabilirliği ölçmede kullanılan Lennard ve diğlerleri (1995) tarafından belirlenen kriterler ise şunlardır:

- Kamusal yaşamı oluşturan toplumsal birlikteliği ve iletişimi destekleyen mekânlara mevcut olmasıdır.
- Kentin ve bölgenin tarihi dokusuna uygun mimari özellikleri olan planlamanın yapılmasıdır.
- Günlük yaşama renk katan geleneklerin sürdürülmesi, pazar yerlerinin korunması ve festivallerin devam ettirilmesi.
- Kentsel planlamada ve toplumsal etkinliklerde, çocukları dâhil eden geleneklerin var olmasıdır.
- Konutları, dükkânları ve servisleri birbirine bağlayan ve gelir düzeyi kriterine göre ayırım yapılmayan konut politikalarının benimsenmesi.
- Erişim ve arazi kullanım politikalarının yayalara göre hazırlanmasıdır.
- Bireysel olmaktan ziyade toplu taşımının yaygın kullanılmasını sağlayan ulaşım politikalarının şehirlerde var olmasıdır.
- Ekolojik temelli mimari ve kentsel tasarıma sahip olmasıdır.
- Tarihi anıt yapılar, küçük çaplı etkiye sahip olsa da şehir yerleşmelerinin etkileşimi yüksek mekânlara dönüşmesine katkı sağlamaktadır. Bu tür mekânlar da kentlilerin nitelikli halk sanatına yatırım yapması için motivasyon ortamı sağlamaktadır. Böylelikle tarihi anıt, mekân ve insan birbirlerini olumlu yönde etkilemektedir.

Bu kriterlere 1997'de birkaç unsurun daha eklenmesiyle, şehrin yaşlılar ve yardıma muhtaçlar için; güvenli, kolay hareket edilebilen ve sağlıklı yaşam imkânlarına sahip bir yer olması gerektiği ifade edilmiştir (aktaran Beyazıt, 2007, ss. 7-10). Şehirselle yaşanabilirliğin tanımı ise bu kriterlerle sezdirilmeye çalışılmıştır (aktaran Beyazıt, 2007). Ayrıca literatürde daha çok, *yaşanabilirlik* (Hagerty, 1999), *yaşam kalitesi* (Omuta, 1988), *sürdürülebilirlik* (Kuhlman & Farrington, 2010) konularına değinilmiştir (Şekil 2).

Şekil 2: Sürdürülebilirlik, Yaşam Kalitesi ve Yaşanabilirliği Temsil Eden Görseller^{5 6 7}

⁵ Sürdürülebilirlik, (www.vakifbank.com.tr, tarih yok)

⁶ Yaşam Kalitesi, (www.tatsachen-ueber-deutschland.de, tarih yok)

⁷ Yaşanabilirlik, (www.haberturk.com, 2017)

Şehirsel yaşanabilirlikle ilgili yapılmış yabancı literatürdeki tezlere bakıldığında; Keçeli'nin (2012) Denizli üzerinden ele aldığı hızlı şehirleşmenin yaşanabilirlik üzerine etkisi konulu doktora tezi yaptığı tespit edilmiştir. Bu çalışmada hızlı şehirleşmenin beraberinde ne gibi alt ve üst yapı sorunlarını beraberinde getirdiğini ve bu sorunların şehirsel yaşanabilirliği nasıl etkilediğini incelemiştir. Shammi Akter'in (2014) Dhaka (Dakka) şehri üzerinden ele alınan yoğun kent yerleşiminin yaşanabilirlik üzerindeki etkisini konu incelediği görülmüştür. Bu çalışmada Dakka'nın şehirsel alanında gelen yoğun yapılaşmanın etkileri yaşanabilirlik açısından değerlendirmiştir. Doğrudan şehirsel yaşanabilirliği konu alan tezlerin literatürde yer almadığı görülmüştür. Bunun yerine şehirsel yaşanabilirliğe yakın bir kavram olan yaşanabilirlik konusu üzerine çalışıldığı görülmüştür (Rosner, 2011; Szibbo, 2015).

Yerli literatürde yaya mekânları olarak adlandırılan yürüyüş yollarının ve güzergâhlarının kent yaşanabilirliğini artırıp arttırmadığını inceleyen bir yüksek lisans tezinde Lennard'ın 1995 yılında yaptığı yaşanabilirlik tanımı kullanılmıştır (akataran Beyazıt, 2007). Ayrıca, Analitik Hiyerarşi Prosesi (AHP) yöntemiyle Türkiye illerinin yaşanabilirlik açısından sıralanması konulu doktora tezine rastlanılmıştır (Sipahi, 2002). Sipahi (2002: 57), ilgili çalışmasında AHP'yi şu şekilde açıklamaktadır:

“AHP, karmaşık karar problemlerinde, karar alternatif ve kriterlerine göre öncelikli önem değerleri verilmek suretiyle yönetsel karar mekanizmasının çalıştırılması esasına dayanan bir karar verme işlemidir.”

Kent mekânında meydanların yaşanabilirlikle olan ilişkisini inceleyen bir yüksek lisans tezinde yaşanabilirlik kavramının yaklaşık 60 yıldır kullanıldığı ancak kriterlerinin olmadığı ifade edilmiştir. Bunun nedeni her mekânın kendine ait özelliklerinin olması olarak gösterilmektedir. Küresel şehir kavramı ve İstanbul konulu yüksek lisans tezinde yaşam kalitesi ve yaşanabilirliğin birbiri yerine kullanıldığı görülmüştür (Topçu, 2013). Kumasi'nin (Gana) kentsel sürdürülebilirlik ve yaşanabilirlik analizi konulu lisansüstü tez araştırmasında yaşanabilir kent tanımlarına faydalanılmıştır. Bununla birlikte araştırmacı yaşanabilirlik ve kentsel yaşanabilirlik kavramlarına yönelik ortak bir tanımın yapılmasının zor olduğunu vurgulayarak bu tanımları birleştiren bir tanıma neden yer verilemeyeceğini açıklamıştır (Yaqub, 2018).

Sonuç

Yaşam kalitesi kavramının geçmişi Antik Yunan dönemine kadar uzandığı söylenebilir. Sürdürülebilirliğin resmi kayıtlara göre geçmişi ise BM Brundtland Raporu'yla 1980'li yıllarda yabancı literatüre girmesiyle başladığı bilinmektedir. Bu kavramın literatürde güncel olarak kullanılan yaşanabilirlik kavramının bir önceki halini temsil ettiği anlaşılmaktadır. 1990'lı yıllarda literatüre giren yaşanabilirlik kavramının geçmişi sürdürülebilirliğe benzer olarak bir BM toplantısında başlamıştır. Şehirsel yaşanabilirlik kavramının yabancı literatürdeki başlangıcı ise 2000'li yıllara rastlamaktadır.

Literatürde yaşam kalitesi ve yaşanabilirlikle ilgili tanımlar sınırlı olmakla birlikte araştırmalarda yaşanabilirlik için her yerde kullanılacak göstergelerin oluşturulması gerektiği söylenmektedir. Yaşanabilirliği ölçmede kullanılan çok çeşitli yöntemler olduğu görülmüştür. AHP yöntemi, korelasyon oluşturma ve Lynch'in kentsel imgelerinin varlığının araştırma sahasında bulunup bulunmadığının tespit edilmesi bu yöntemlerden bazılarıdır.

Literatürde yaşanabilirlik ve yaşam kalitesi gibi kavramların tanımlarındaki ortak noktanın, insanlığın bireysel ve toplumsal refahı ve bireyin o yerleşmede olmaktan dolayı duyacağı memnuniyet duygusu olduğu saptanmıştır. Bu memnuniyetin ise yaşam standartlarını arttıran özelliklere bağlı olduğu vurgulanmıştır. Bu bakımdan yaşanabilirlik kavramının yaşam kalitesi kavramıyla doğrudan ilişkili olduğu anlaşılmıştır.

Araştırma sırasında literatürde yaşanabilirliğin tarihçesiyle ilgili yapılmış çalışmalara rastlanırken şehirsel yaşanabilirliğin tarihçesine dair herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Yerli literatürde 1990'lı yılların sonlarına doğru “yaşanabilirlik” kavramının, 2010'lu yıllardan itibaren ise “yaşanabilir kent” kavramının kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu durum, Türkiye’de söz konusu literatüre hâkimiyetin yabancı literatüre göre oldukça geç başladığını göstermektedir. İlhan Tekeli ve araştırma ekibinin yaşanabilirlik kavramının kullanılması konusundaki BM’ye yaptıkları teklifin kabul edilmesi ise çağdaşlarının kullandıkları literatür kavramlarına olan hakimiyetlerinin, yerli literatürde araştırma yapan diğer araştırmacılara göre oldukça ileride olduğuna işaret etmektedir.

Şehirsel yaşanabilirlikle ilgili literatür incelendiğinde, söz konusu kavrama dair kullanımın yaygın olduğu ancak bu kavrama ait herhangi kapsamlı bir tanımın bulunmadığı görülmektedir. Çalışmanın çıkış noktasını da tespit edilen bu eksiklik oluşturmaktadır. Literatürde bahsi geçen eksikliği doldurmak adına yapılan bu çalışmada şehirsel yaşanabilirlik literatüründe bulunan yerli ve yabancı pek çok kaynak taranmıştır. Taranan kaynaklarda şehirsel yaşanabilirlik tanımının yer almadığı, yaşanabilir kentler, yaşanabilir alanlar kavramlarının kullanıldığı tespit edilmiştir. Araştırmaların vardığı ortak sorun ekolojik koşullara uymayan kent tasarımlarının yapılması ve uygulanmasıdır. Kentlerde kontrolsüz yapılaşmanın artması, kentlilerin oluşturdukları maddi ve manevi ortak değerlerin, imgelerin kaybolmasına yol açmaktadır. Ayrıca bu durum, ortak paylaşımların yaşandığı mekânların azalmasına neden olmaktadır. Bu nedenlerden dolayı kentlilerin şehirlere yabancılaşması artmaktadır. Bu durum, yaşanabilirliği azaltan faktörler arasında yer almaktadır. Kent merkezlerindeki yoğun yerleşmenin bazı mahallelerde emniyet ve güvenliği olumsuz etkilemesi kentlerin yaşanabilirliğini düşürmektedir. Kentlerde yaşanabilirliğin şartlarından olan çevrenin yaşanabilirliği; gürültü, hava, su ve toprak kirliliğiyle zarar görmektedir.

Yerli ve yabancı pek çok kaynağa bakılarak şehirsel yaşanabilirliğin en genel tanımı, kısa ve uzun haliyle şu şekillerde yapılabilir:

Kısa haliyle ‘şehirsel yaşanabilirlik’, güvenli, altyapının ve üstyapının iyi olduğu, kamu ve toplu taşıma hizmetlerinin dengeli dağıldığı, ekonomik anlamda dinamik olan ve çevreye zararının en az olduğu şehir yerleşimlerinde; şehirli nüfusun çoğunluğunun sahip olduğu birbirinden farklı beklentilerin karşılanabilirliği olarak açıklanabilir.

Uzun haliyle ‘şehirsel yaşanabilirlik’, güvenli (suç oranının düşük olması), altyapının (içme suyu sistemi, katı ve sıvı atık sistemi) ve üstyapının (kamu binaları, yerleşim alanları, sanayi faaliyet alanları) iyi olduğu, rekreasyon alanlarının varlığı, maddi ve manevi kültürel mirasın korunduğu, yaşam için gerekli kaynakların kendini yenilemesine izin veren şekliyle kullanıldığı şehirlerde; şehirli her bir bireyin, barınma, yeme-içme, çalışma, kültürel faaliyetleri ile eğitim, dinlenme ve eğlenme gereksinimlerinin veya beklentilerinin karşılanabilirliği olarak belirtilebilir.

Şehirsel yaşanabilirlik kavramı için oluşturulan bu tanımların literatürdeki boşluğu doldurmak adına atılmış adımlar olarak değerlendirilmesi beklenmektedir. Şehirsel yaşanabilirlik konusunda yapılması düşünülen diğer çalışmalar için kavramla ilgili hangi alt başlıkların çalışılabileceği gösterilmeye çalışılmıştır. Bu şekilde şehirsel yaşanabilirlik konusunda bundan sonra yapılacak başka araştırmalara yeni fikirler verebileceği düşünülmektedir.

Kaynakça

Akçay, S. K. & Uludağ, M. (2013, Mart 27-31). “Yaşanabilir Kamusal” kavramının fabrika yerleşimleri ve siedlunglar üzerinden bir değerlendirilmesi. *25. Uluslararası Yapı ve Yaşam Kongresi*, TMMOB Mimarlar Odası Bursa Şubesi, Bursa, Türkiye. 97-109.

Aliağaoğlu, A. (2007). Davranışsal coğrafyaya bir örnek: öğrenci merkezli Balıkesir şehir imajı. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(17), 17-44.

- Ayres, R. L. (1975). Development policy and the possibility of a "Livable" future for Latin America. *American Political Science Association*, 69(2), 507-525.
- Balcı, A. (2016). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntem, teknik ve ilkeler*. Pegem Akademi.
- Başar, Ö. (2019). *Yaşanabilir kente katkısı bağlamında eko kentler: Bursa/Nilüfer Belediyesi eko-kent projesi örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bayazitoğlu, C. ve Ayyıldız Potur, A. (2013, Mart 27-31). Yaşanabilir Kentler temasını toplumsal cinsiyet bağlamında yorumlamak: Farklı kamusal mekânlarda karşılaştırmalı bir alan çalışması. 25. *Uluslararası Yapı ve Yaşam Kongresi*, TMMOB Mimarlar Odası Bursa Şubesi, Bursa, Türkiye. 541-547.
- Belge, Z. S. & Akkar Ercan, M. (2013, Mart 27-31). Yaşanabilir tarihi kent merkezleri için yürünebilirliğin artırılması: Mersin Örneği. 25. *Uluslararası Yapı ve Yaşam Kongresi*, TMMOB Mimarlar Odası Bursa Şubesi, Bursa, Türkiye. 289-296.
- Beyazıt, E. (2007). *Kent yaşanabilirliğini artıran yaya mekânlarının türler arası ulaşım sistemi içinde irdelenmesi: Kabataş örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Beyhan, G., Peker, Z., Polat, E. & Şenol, P. (2013, Mart 27-31). Kentsel/Mekânsal Yaşanabilirlik Üzerine Kavramsal Bir Çözümleme. 25. *Uluslararası Yapı ve Yaşam Kongresi*, TMMOB Mimarlar Odası Bursa Şubesi, Bursa, Türkiye. 23-28.
- Cengiz, T. & Kerem, Y. (2013, Mart 27-31). Özel Çevre Koruma alanında Yerel Halkın Farkındalığı: Çanakkale Saroz Körfezi. 25. *Uluslararası Yapı ve Yaşam Kongresi*, TMMOB Mimarlar Odası Bursa Şubesi, Bursa, Türkiye. 217-227.
- Cervero, R. (2009). Transport infrastructure and global competitiveness: balancing mobility and livability. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 626, 210-225.
- Chivot, E. (2011). *Livability and sustainability in large urban regions*. The Hague Centre for strategic studies and TNO.
- Coşar, Y. (2014). Yavaş şehir olgusunun kentsel yaşam kalitesi üzerindeki algılanan etkisi. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 25(2), 226-240.
- Çabalar Bayrak, N. (2001). *Yaşanabilirlik kavramı ve Ankara metropoliten alan planlama çalışmaları* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çayyolu Haber. (2018, Mart 04). *Fırtına, İstanbul'un tüm pisliğini Boğaz'a taşıdı*. <https://www.cayyolu.com.tr/firtina-istanbul-un-tum-pisligini-bogaz-a-tasidi/166624/>
- Çınar, G. (2019). *Küreselleşmenin yarattığı tektipleşen kentlere alternatif bir yaşanabilir kent yaklaşımı: Yavaş kentler (Cittaslow)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demirci, A. (2014). Literatür Taraması. Y. Arı & İ. Kaya (Ed.). *Coğrafyada araştırma yöntemleri* (ss. 73-107). Coğrafyacılar Derneği.
- Edisan, Z. & Kadioğlu, F. (2013). Yaşam kalitesi kavramının antik dönemindeki öncülleri. *Lokman Hekim Journal*, 3(3), 1-4.

- Ekşioğlu Çetintahra, G. (2013, Mart 27-31). Yapı Adası Tasarımının Yaşam kalitesine etkileri: İzmir Güzelyalı mahallesinde bir araştırma. 25. *Uluslararası Yapı ve Yaşam Kongresi*, TMMOB Mimarlar Odası Bursa Şubesi, Bursa, Türkiye. 53-62.
- Gough, M. Z. (2015). Reconciling Livability and sustainability: conceptual and practical and Implications for planning. *Journal of Planning and Research*, 35(2), 145-160.
- Gürsoy, O. (2019). *Akıllı kent yaklaşımı ve Türkiye'deki büyükşehirler için uygulama imkânları* (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Haber Ankara. (2015, Kasım 24). *Ankara'nın ulaşımı ve trafik sorunu meclis gündeminde*. <http://www.haberankara.com/ankaranin-ulasimi-ve-trafik-sorunu-meclis-gundeminde/40023/>
- Haber Türk. (2017, Ağustos 17). *Dünyanın en yaşanabilir şehirleri*. <http://www.haberturk.com/ekonomi/is-yasam/haber/1601880-dunyanin-en-yasanabilir-sehirleri>
- Hagerty, M. R. (1999). Unifying livability and comparison theory: cross-national time-series analysis of life-satisfaction. *Social Indicators Research*, 47(3), 343-356.
- Hashimoto, A. & Kodama, M. (1997). Has livability of Japan gotten better for 1956-1990?: a DEA approach. *Social Indicators Research*, 40(3), 359-373.
- Henden Şolt, H.B. (2018). Kentsel yaşanabilirlik değerlendirmesi: Karasu örneği. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2), 9-20.
- Hortulanus, R. P. (2000). The development of urban neighbourhoods and the benefit of indication systems. *Social Indicators Research*, 50(2), 209-224.
- İlke, V., İlke E. F. ve Topatan, H. (2013, Mart 27-31). Yaşanabilir Kentler için aşağıdan yukarı planlama aracı olarak yeşil altyapı modeli: Kilyos Havzası Örneği. 25. *Uluslararası Yapı ve Yaşam Kongresi*, TMMOB Mimarlar Odası Bursa Şubesi, Bursa, Türkiye. 385-392.
- İşte Almanya. (Tarih Yok). *Kentsel yaşam kalitesi*. <https://www.tatsachen-ueber-deutschland.de/tr/kategoriler/yasam-tarzi/kentsel-yasam-kalitesi>
- Kaal, H. (2011). A conceptual history of livability. *City*, 15(5), 532-547.
- Kashef, M. (2015). Urban Livability across disciplinary and Professional boundaries. *Frontiers of Architectural Research*, 5, 239-253.
- Kaya Özçelik, P. (2013, Mart 27-31). Yaşanabilir kentler inşasına yeni bir harç: 'Kent hakkı'. 25. *Uluslararası Yapı ve Yaşam Kongresi*, TMMOB Mimarlar Odası Bursa Şubesi, Bursa, Türkiye. 349-355.
- Kazmacı, Ş. (2016). *Yaşanabilir kentlerin oluşturulması: Ankara kenti, Çankaya, Etimesgut ve Altındağ belediyeleri örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Turgut Özal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Keçeli, A. (2012). *Effects of rapid urbanization on livability in Turkish cities: a case study of Denizli* (Unpublished doctoral thesis). University of Oklahoma Graduate College A Dissertation Submitted To The Graduate Faculty.
- Keçeli, A. (2013). Kentsel yaşanabilirlik ve cinsiyet. Marmara Üniversitesi, *Marmara Coğrafya Dergisi*, 28, 232-245.
- Konca, A. (2004). *Çağdaş kentsel yaşanabilirlik değerleri ve Gebze örneğinde irdelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gebze İleri Teknoloji Enstitüsü Mühendislik ve Fen Bilimleri Enstitüsü.

- Kösten, E. Y. & Dağdelen, K. (2013, Mart 27-31). Deprem faktörüne bağlı olarak yaşanabilir kentler: Değirmendere Örneği. 25. *Uluslararası Yapı ve Yaşam Kongresi*, TMMOB Mimarlar Odası Bursa Şubesi, Bursa, Türkiye. 573-583.
- Kuhlman, T. & Farrington, J. (2010). What is sustainability? *Sustainability*, 2, 3436-3448.
- Kundak, S. (2013, Mart 27-31). Kentsel Güvenlik. 25. *Uluslararası Yapı ve Yaşam Kongresi*, TMMOB Mimarlar Odası Bursa Şubesi, Bursa, Türkiye. 465-473.
- Kuru, A. (2017). *Kentsel yaşanabilirlik ve bisiklet öncelikli kentiçi ulaşım sistemi yaklaşımı-Kırklareli örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Lynch, K. (2016). *Kent imgesi*, İrem Başaran (Çev), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Melikoğlu Eke, A. S. (2014). *Mekânın yaşanabilirlik değeri üzerine sistem odaklı bir model önerisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Melikoğlu Eke, S. & Yalçın, F. (2013, Mart 27-31). Yaşamsal kodlardan mekânsal kodlara; Yaşanabilir Çevre. 25. *Uluslararası Yapı ve Yaşam Kongresi*, 27-31 Mart 2013, TMMOB Mimarlar Odası Bursa Şubesi, Bursa, Türkiye. 519-528.
- Mermer, İ.E. (2019). *Avrupa Birliği ve Türkiye’de kentsel kalkınma: İstanbul-Frankfurt örneği* (Yayımlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Metin, D. (2019). *Kentsel tasarım yarışmalarında yaşanabilirlik ölçütlerinin kent meydanı yarışma şartnameleri özelinde irdelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Morkoç Karakaya, K. (2019). *Kentsel yaşam kalitesi ve yaşanabilirlik analizi: Erzurum Örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- O’Toole, R. (2004). *Great rail disasters: The impact of rail transit on urban livability*. Colorado: Independence Institute.
- Okuliez–Kozaryn, A. (2013). City life: rankings (livability) versus perceptions (satisfaction). *Social Indicators Research*, 110(2), 433-451.
- Omuta, G.E.D. (1988). The quality of urban life and the perception of livability: a case study of neighbourhoods in Benin City. *Social Indicators Research*, 20(4), 417-440.
- Ögel, G. (2019). *OECD ülkelerinin yaşanabilirlik düzeylerinin aralık değerli Pythagorean Bulanık AHS ve bulanık TOPSIS yöntemleri ile değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özdemir, E. (2013, Mart 27-31). Daha yaşanabilir kentlere doğru: Kentsel Açık mekânlarda ‘Öteki’ için tasarım. 25. *Uluslararası Yapı ve Yaşam Kongresi*, TMMOB Mimarlar Odası Bursa Şubesi, Bursa, Türkiye. 305-310.
- Öztürk, A. (2013). *Kıyı yerleşimlerinde ikinci konutun kentsel yaşam kalitesine etkileri Ayvalık örnekleme* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Pennacchini, M., Bertolaso, M., Elvira, M. M. & De Marinis, M. G. (2011). A brief history of the quality of life: Its use in medicine and in philosophy. *Medical Humanities*, 162(3), 99-103.
- Polat, E. (1998). *Özürülüler için tasarımda erişebilir ve yaşanabilir yaya mekânları: Ankara-Kızılay Merkez Yaya Bölgesi’nde Sakarya Caddesi yaya mekânı örnekleme* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

- Rosner, T. D. (2011). *Quantifying urban diversity: A case study in the district of Columbia* (Unpublished master's thesis). George Mason University Geographic and Cartographic Sciences.
- Rosow, I. (1957). Specialists' perspectives and spurious validation in housing. *Marriage and Family Living*, 19(3), 270-278.
- Sağlık, A. (2014). *Çanakkale kenti rekreasyon potansiyelinin kentlerin yaşanabilirliği açısından değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Savaş Yavuzçehre, P. & Evinç Torlak, S. (2006). Kentsel yaşam kalitesi ve belediyeler: Denizli Karşıyaka mahallesi örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(4), 184-207.
- Sezik, M. (2019). Türkiye'de yerel yönetimlerin yaşanabilir kent oluşturma politikaları. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(2), 703-716.
- Shammi Akter, S. (2014). *An examination of the livability of dense urban neighbourhoods in Dhaka: the impacts of urban planning* (Unpublished doctoral thesis). The University of Hong Kong Urban Planning.
- Sipahi, S. (2002). *Ülkemiz illerinin yaşanabilirlik açısından analitik hiyerarşi prosesi tekniği ile sıralanması* (Yayımlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Szibbo, N. A. (2015). *Livability and LEED-ND: The challenges and successes of sustainable neighbourhood rating systems* (Unpublished doctoral thesis). University of Berkeley City and Regional Planning.
- Şenlier, N., Yıldız, R. & Salıhoğlu, T. (2013, Mart 27-31). Farklı konut yerleşim dokularında yaşanabilirlik. 25. *Uluslararası Yapı ve Yaşam Kongresi*, TMMOB Mimarlar Odası Bursa Şubesi, Bursa, Türkiye. 35-43.
- Tekeli, İ. (2001). *Sürdürülebilirlik kavramı üzerinde irdelemeler*. Cevat Geray'a Armağan, 729-746. Mülkiyeliler Birliği Yayınları.
- Tekin, M. (2017). Dünya Tarihi'nde ilk şehir ve şehir devletlerinin ortaya çıkışı ve gelişimi. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 12(2), 17-30.
- The University of Nottingham. (2012, Şubat 21). *Sustainability - A Brief History*. https://rdmc.nottingham.ac.uk/bitstream/handle/internal/86/Business_edit/15_sustainability__a_brief_history.html
- Topçu, V. (2013). *Küresel şehir kavramı ve İstanbul'un küresel şehirler arasındaki yeri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Turan, C. (2017). *Berlin-Pariser platz ve İstanbul-Taksim Cumhuriyet Meydanı üzerinden kamusal alanların yaşanabilirlik ölçütleri bağlamında karşılaştırmalı analizi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- United Nations, (1987). *World Commission on Environment and Development: Our common future*. Brundtland, 37.
- Vakıfbank. (Tarih Yok). *BİST Sürdürülebilirlik Endeksi*. <https://vakifbank.com.tr/bist-surdurulebilirlik-endeksi.aspx?pageID=1082>
- Vanlı, F. Ş. (2019). *Yaşanabilir şehirler: uluslararası kentsel sürdürülebilirlik endeksleri üzerine bir çalışma* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

- Veenhoven, R. & Ehrhardt, J. (1995). The cross-national pattern of happiness: test of predictions implied in three theories of happiness. *Social Indicators Research*, 34(1), 33-68.
- Veenhoven, R. & Ouweneel, P. (1995). Livability of the welfare-state: appreciation-of-life and length-of-life in nations varying in state-welfare-effort. *Social Indicators Research*, 36(1), 1-48.
- Welle, B., Liu, Q., Wei, L., Steil, C. A., King, R., Sarmiento, C. & Obelhero, M. (2015). *Tasarımla daha güvenli kentler: Trafik güvenliğini teşvik eden kentsel tasarım ve sokak tasarımı önlem ve örnekleri*. World Resources Institute. ISBN 978-1-56973-866-5
- Win Eurasia. (Tarih Yok). *Akıllı şehirlerin siber güvenliği*. <http://www.win-eurasia.com/tr/akilli-sehirlerin-siber-guvenligi>
- Yakupoğlu, E. & Korkmaz Hasmeden, F. (2013, Mart 27-31). Sürdürülebilir ekolojik yerleşmelere örnek olarak Freiburg şehri. 25. *Uluslararası Yapı ve Yaşam Kongresi*, TMMOB Mimarlar Odası Bursa Şubesi, Bursa, Türkiye. 139-145.
- Yanık, G. (2019). *Yaşanabilir şehir kapsamında açık rekreasyon alanlarının cbs ile analizi: Adapazarı örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yağub, A. (2018). *Coğrafi bir yaklaşımla Kumasi'nin (Gana) kentsel sürdürülebilirlik ve yaşanabilirlik analizi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yaşam Projeleri Konut Projeleri, Emlak, Gayrimenkul GYO Haber Portalı. (2015, Mayıs 19). *Ankara Esertepe Rekreasyon Alanı hizmete girdi*. <http://www.yasamprojeleri.com/ankara-esertepe-rekreasyon-alani-hizmete-girdi.html>
- Yılmaz Bakır, N. & Eldek, H. (2013, Mart 27-31). Yaşanabilir kentler için 'potansiyeller'; Askeri bölgeler-Kayseri örneği. 25. *Uluslararası Yapı ve Yaşam Kongresi*, TMMOB Mimarlar Odası Bursa Şubesi, Bursa, Türkiye. 401-405.
- Yılmaz, E. (2015). *Kentsel mekânların yaşanabilirliğinin çocuk ve kent ilişkisi yönünden irdelenmesi; Sultangazi örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Bahçeşehir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Yorulmaz, H. (2013). *Kent mekânında yaşanabilirlik: Orhangazi kent meydanı örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ortadoğu Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Yücel, C. & Doğan, U. (2013, Mart 27-31). Kayseri metropolünde yeni konut alanlarının yaşanabilirliğine ilişkin bir araştırma: Talas Anayurt örneği. 25. *Uluslararası Yapı ve Yaşam Kongresi*, TMMOB Mimarlar Odası Bursa Şubesi, Bursa, Türkiye. 465-473.